

viši čovek ili – prema Ničeovom fantastičnom izrazu – "nadčovek", to jest, šta je pravi čovek ili – kao što ga Karlajl naziva – "heroj". Crna Gora nam je dala puno svetlih i savršenih primera takvog čoveka. Da pomenemo samo iz novijeg vremena vojvodu Marka Miljakova i njegove "primere čojstva i nunaštva", a iz najnovijeg – generala Blaža Đukanovića, Baja Stanišića, Krsta Popovića, Đorđa Lašića, Pavla Đurišića, i tolike druge crnogorske junake – mučenike koji su odlučno ustali u odbranu srpskog naroda i narodnih svetinja...

I ovoga puta se potvrdilo da se Njegoš mogao samo u Crnoj Gori roditi, da se "Gorski Vijenac" mogao samo na Lovćenu ispevati. Može li se zamisliti Srpstvo bez Crne Gore, a srpska poezija bez "Gorskog Vijenca"!

Pesničko osećanje je kod Crnogoraca razvijenije nego kod ostalih delova srpskog naroda. Vrhunac pesničke genijalnosti je dostignut u Njegoševom "Gorskom Vijencu". U Njegoševoj zamisli postoji jedan najviši obrazac srpskog čoveka. Naslikati osnovne poteze njegovog duhovnog lika, to je glavni predmet Njegoševog umetničkog dela.

Plemenitost i viteštvo jesu odlike takvog višeg ljudskog tipa. Heroj je po svojoj prirodi zaštitnik slabih i nejakih. On je uvek gotov da stavi svoju nadmoćnost u službu pravde i čovečnosti, pa ma i po cenu života. Upravo, samo takav život za njega ima smisla.

Nigde kao u Crnoj Gori srpski narod nije uolikoj meri ostvario takvu ljudsku sintezu. **Etos** je i merilo i sadržina njena. Bez etosa nadčovek je čudovište, a heroj obična "beštija". Pravičovek i junak – utelovljenje potpune čovečnosti – najudaljeniji je od životinje a najbliži Bogu. Ljudski život je većinom kratak za uspon do te približne sredine iznad koje se čovek ne može više uzdizati. Život je teška i neprekidna borba, a u životu čoveka-junaka najteža je borba sa samim sobom. Zato takav čovek i jeste heroj.

U dnu srca svakog heroja bukti vazda plemeniti plamen ljubavi i samilosti. Bez ljubavi nema istinskog čoveštva; bez hrišćanstva nema pravog junaštva. U tome je najviša filozofija Njegoševa.